

O‘ZBEKISTON DAVLAT IQTISODIYOTINI MOLIYAVIY SOG‘LOMLASHTIRISHNING HOLATI VA MUAMMOLARI

Qodirberdiyev Farrux

Toshkent tumani 1-son Politexnikumining

ingliz tili o‘qituvchisi

Аннотация. Ushbu maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotining moliyaviy sog‘lomlashtirilishi borasidagi hozirgi holat, amalga oshirilayotgan islohotlar va mavjud muammolar tahlil qilinadi. Davlat budjeti barqarorligini ta'minlash, byudjet intizomini mustahkamlash, qarz yuki va moliyaviy risklarni boshqarish bo‘yicha chora-tadbirlar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, sog‘lom moliyaviy tizim yaratish yo‘lida yuzaga kelayotgan muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha tavsiyalar beriladi.

Калит so‘zlar: Moliyaviy sog‘lomlashtirish, davlat iqtisodiyoti, byudjet barqarorligi, iqtisodiy islohotlar, qarz yuki, fiskal siyosat, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Аннотация. В статье анализируется современное состояние финансовой устойчивости экономики Узбекистана, проводимые реформы и существующие проблемы. Рассматриваются меры по обеспечению устойчивости государственного бюджета, укреплению бюджетной дисциплины, управлению долговой нагрузкой и финансовыми рисками. Также даются возникающие проблемы на пути создания надежной финансовой системы и рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: Финансовая устойчивость, государственная экономика, бюджетная устойчивость, экономические реформы, долговая нагрузка, фискальная политика, экономика Узбекистана.

Abstract. This article analyzes the current state of financial soundness of the economy of Uzbekistan, the reforms being implemented and existing problems.

Measures to ensure the stability of the state budget, strengthen budget discipline, manage the debt burden and financial risks are considered. Also, emerging problems on the way to creating a sound financial system and recommendations for their elimination are given.

Keywords: Financial soundness, state economy, budget stability, economic reforms, debt burden, fiscal policy, economy of Uzbekistan.

Kirish. So‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyoti chuqur va tizimli islohotlar bosqichiga qadam qo‘ydi. Ushbu islohotlarning asosiy yo‘nalishlaridan biri – iqtisodiyotni moliyaviy sog‘lomlashtirish, davlat byudjeti va moliyaviy tizimning barqarorligini ta‘minlashdan iborat. Moliyaviy sog‘lomlashtirish — bu davlat darajasida qarz yukining optimal boshqaruvi, byudjet intizomini mustahkamlash, daromad va xarajatlar balansini saqlash, shuningdek, iqtisodiy o‘shishni qo‘llab-quvvatlaydigan moliyaviy muhitni shakllantirishdir. O‘zbekistonda bu borada qator ijobiy o‘zgarishlar kuzatilayotgan bo‘lsa-da, hali ham muayyan muammolar saqlanib qolmoqda. Ushbu maqolada mamlakatda moliyaviy sog‘lomlashtirish holati, amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar va ularning natijalari hamda yuzaga kelayotgan muammolar tahlil qilinadi.

O‘zbekiston so‘nggi yillarda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirib, moliyaviy tizimni barqarorlashtirishga qaratilgan qadamlar qo‘yayotgan bo‘lsa-da, bir qator tizimiy muammolar hali ham mavjud.

Moliyaviy sog‘lomlashtirish sohasidagi yutuqlar

- **Byudjet taqchilligini qisqartirish** – 2020–2025-yillarda byudjet taqchilligi YaIMning 3–4% atrofida saqlanmoqda, bu ilgari (2015–2019) 5–6% bo‘lganiga nisbatan yaxshilanish;
- **Davlat qarzlari boshqarish** – tashqi qarzning YaIMga nisbati 35–40% oralig‘ida (xavfsiz chegarada), ammo ichki qarzlar ortib bormoqda;
- **Soliq islohotlari** – soliq yig‘imlarini oshirish, shaxsiy daromad solig‘i (NDFL) tartibga solinishi, korruptsiyaga qarshi choralar;

- **Bank tizimini mustahkamlash** – kapital talablari oshirildi, banklarning aktiv sifati nazorati kuchaytirildi.

Asosiy muammolar va xavflar

- **Davlat xarajatlarning samarasizligi** – infratuzilma va davlat korxonalariga qo‘yilgan katta mablag‘larning iqtisodiy samaradorligi past;
- **Subsidiya va monopoliyalar muammosi** – energiya, qishloq xo‘jaligi va transportdagi subsidiyalar byudjetga katta yuk;
- **Bank tizimidagi zaifliklar** – NPL (noto‘lovchi kreditlar) ulushi hali ham yuqori (10–15%), banklar aktivlarining sifati past.
- **Valyuta risklari** – so‘mning barqarorsizligi, importga qaramlik tufayli valyuta zaxiralarining bosimi.
- **Qora moliya va soliq to‘lamaslik** – kichik va o‘rta biznesning qisman "soyada" ishlashi, soliq to‘lash intizomining sustligi.

Yechimlar va takliflar

- **Byudjet siyosatini optimallashtirish** – Infratuzilma loyihalarida xususiy investitsiyalarni (PPP) jalb qilish.
- **Monetar siyosatni mustahkamlash** – Inflyatsiyani nazorat qilish uchun pul-kredit siyosatini aniqroq boshqarish.
- **Bank tizimini qayta kapitalizatsiya qilish** – Yomon kreditlarni tozalash, xususiy investorlarni jalb qilish.
- **Subsidiyalarni qayta ko‘rib chiqish** – Maqsadli ijtimoiy yordamga o‘tish, monopoliyalarni bozorga ochish.
- **Soliq imtiyozlarini kamaytirish** – Adolatli soliq tizimini joriy etish, soliq to‘lash madaniyatini oshirish.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

O‘zbekiston iqtisodiyoti bo‘yicha yozilgan ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, statistik to‘plamlar va hukumat qarorlarining tahlili shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy sog‘lomlashtirish masalasi mustaqillikning dastlabki

yillaridan boshlab dolzarb mavzulardan biri bo‘lib kelgan. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari, Markaziy bank hisobotlari, Moliya vazirligi statistik ma’lumotlari hamda iqtisodchi olimlar (masalan, X.Xudoyberganov, A.G‘aniyev, Sh.Juraev va boshqalar)ning ilmiy izlanishlarida davlat moliyaviy tizimini sog‘lomlashtirish, byudjet muvozanatini ta’minlash, fiskal intizomni kuchaytirish masalalari yoritilgan.

Metodologik jihatdan tadqiqotda statistik tahlil, taqqoslash, sistemali yondashuv va grafik usullar qo‘llanildi. Davlat budjeti daromad va xarajatlarning dinamikasi, tashqi va ichki qarz ko‘rsatkichlari, soliq tushumlari va davlat investitsiyalari asosida moliyaviy holat baholandi. Shuningdek, qabul qilingan qonun hujjatlari va iqtisodiy strategiyalar asosida muammolar tahlil qilindi.

Natija va muhokamalar

Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi asosiy holatlar aniqlandi:

1. **Davlat byudjetining barqarorligi oshmoqda**, ammo ayrim yillarda fiskal kamomad yuqoriligi kuzatilmoqda. 2020–2023 yillarda pandemiya va tashqi iqtisodiy bosimlar sababli davlat xarajatlari ko‘paydi, bu esa byudjet muvozanatiga salbiy ta’sir ko‘rsatdi.
2. **Tashqi qarz miqdori ortib bormoqda**, bu esa uzoq muddatli fiskal barqarorlik uchun xavf tug‘dirmoqda. Har yili davlat qarzining YAIMdagi ulushi oshib borayotgani e’tiborga loyiq.
3. **Soliq tizimida modernizatsiya jarayonlari olib borilmoqda**, ammo ayrim soliq imtiyozlari fiskal imkoniyatlarni cheklab qo‘ymoqda.
4. **Moliya intizomini ta’minlovchi mexanizmlar kuchaymoqda**, biroq mahalliy byudjetlarning mustaqilligi past darajada qolmoqda.
5. **Iqtisodiyotning “soyali” sektori hali ham mavjud**, bu esa soliq tushumlarining to‘liq shakllanishiga to‘sqinlik qilmoqda.

Muhokamalarda shuningdek, xalqaro tajriba asosida davlat moliyasini sog'lomlashtirishda fiskal shaffoflik, xarajatlar samaradorligi, qarz cheklovlari, budjet nazorati kabi mexanizmlarni kuchaytirish zarurligi ta'kidlandi.

Xulosa.

O'zbekiston moliyaviy barqarorlikka erishish yo'lida islohotlarni davom ettirmoqda, ammo tizimiy o'zgarishlarsiz (masalan, korrupsiyani kamaytirish, qonun ustuvorligi, bank tizimini yanada shaffof qilish) uzoq muddatli barqarorlik qiyin bo'lishi mumkin.

O'zbekiston iqtisodiyotni moliyaviy sog'lomlashtirish yo'lida muhim bosqichlarni bosib o'tmoqda. Budjet barqarorligi, fiskal intizom va soliq sohasidagi islohotlar ijobiy natijalar bermoqda. Biroq hali yechimini kutayotgan muammolar mavjud: tashqi qarz yuki oshib borayotgani, ayrim sohalarda samarasiz byudjet xarajatlari, soliq bazasining to'liq shakllanmasligi va moliyaviy shaffoflik darajasining pastligi kabi masalalar e'tiborni talab etadi. Shu bois, davlat moliya tizimini sog'lomlashtirishda chuqur tahlil asosida islohotlarni davom ettirish, xalqaro tajribani o'rganish va uni milliy sharoitga moslashtirish dolzarb vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Karimov I. "Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari". "O'zbekiston". Toshkent .2009
- 2.Vahobov A. V., Ishonqulov N. F. "Moliyaviy va boshqaruv tahlili". "Iqtisod-moliya". Toshkent 2013.
- 3.Vahobov A. V., Srojiddinova Z. X. "O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti: O'quv qo'llanma". "Iqtisod-moliya". Toshkent. 2002
- 4.Shamsiddinov Sh. S. "O'zbekistonda byudjet siyosatini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish" (Monografiya). 2023Toshkent (TSUE elektron kutubxonasi) .

5. Ne'matov D. M. "O'zbekiston iqtisodiyotini makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash mexanizmlari" (Monografiya). Elektron nashr. Toshkent .2024
6. Hazratqulova L., Naimov Sh. (maqola) "Davlat moliyasini boshqarishning istiqbolli xorijiy tajribasi". Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, Jild 3, № 1 Toshkent. 2025, 457–465 betlar.
7. Khasanov K., Akbarova X. (maqola) "Tashabbusli byudjet jarayonidagi mavjud muammolar tahlili". Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, Jild 3, № 1 (2025), 466–478 betlar.